

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Dilimizde ilk kez Tanzimat döneminde kullanılan noktalama işaretleri, yazının daha kolay anlaşılmasını sağlar. Yazının okunmasını kolaylaştırır ve anlam karışıklığına düşülmesine engel olur.

Biz konuşurken cümlede anlatmak istediklerimizi ses tonumuzla açık olarak ortaya koyabiliriz. Nerede duracağımızı nerede vurgu yapacağımızı biliriz. Ancak yazıda böyle bir vurgulama yapamadığımızdan, bunu noktalama işaretleriyle sağlamaya çalışırız.

Şimdi noktalama işaretlerinin neler olduğunu ayrıntılarıyla görelim.

NOKTA (.)

- **Anlamca tamamlanmış cümlelerin sonunda kullanılır.**

“Bu konuyu mutlaka öğrenmeliyim.”

“Seni de bekliyoruz bu akşamki yemeğe.”

- **Sözcüklerin kısaltılarak yazılmaları halinde kullanılır.**

“Seni bir de Dr. Ali Bey’e götürelim.”

“Askerlere Yzb. Ahmet emir vermiş.”

Sözcüklerin baş harflerinin alınmasıyla yapılan kısaltmalarda artık nokta kullanılmıyor.

“Arkadaşım DSİ’de çalışıyormuş.”

- **Rakamla yazılan tarihler arasında kullanılır.**

“15.5.1995 tarihinde anlaşma imzalandı.”

- **Sıra bildiren “-ncı, -nci” eklerinin yerine kullanılır.**

“Şimdi de 2. maddeyi inceleyelim.”

- **Saat ve dakikaların yazımında kullanılır.**

“Bugün 8.45’te toplantı var.”

VİRGÜL (,)

- **Eş görevli sözcük ve söz öbeklerinin aralarında kullanılır.**

“Kitaplarını, defterlerini, kalemlerini alıp gitti.”

cümlesinde nesnelerin ayrılmasında,

“Kırmızı, güzel bir arabası vardı.”

cümlesinde sıfatların ayrılmasında kullanılmıştır.

- **Anlamca karışan öğelerin ayrılmasında kullanılır.**

“Yaşlı kadının yanına yaklaştı.”

“Yaşlı, kadının yanına yaklaştı.”

cümlesinde virgül özneyi ayırmakta kullanılmıştır. Eğer olmasaydı, “yaşlı” sözü sıfat olurdu.

- **Arasözlerin başında ve sonunda kullanılır.**

“Bu evi, çocukluğumun geçtiği yeri, asla sattırmam.”

- **İçinde başka virgül bulunmayan sıralı cümlelerin ayrılmasında kullanılır.**

“Beni çağırdı, kendisi gelmedi.”

- **Cümle içindeki ünlem bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.**

“Yoo, bu kadarına dayanamam!”

- **Seslenme bildiren sözcüklerden sonra kullanılır.**

“Arkadaşlar, biraz beni dinler misiniz?”

NOKTALI VİRGÜL (;)

- **Öge sayısı fazla olan ya da cümle içinde virgül bulunan sıralı cümleler arasında kullanılır.**

“Öğretmen, elindeki not defterini açtı; sözlü yapacağı bir öğrenci aradı.”

- **Bir bağlaçla birbirine bağlanan cümleler arasında bağlaçtan önce kullanılır.**

“Beni davet etmediniz; ama bunun için size kızmıyorum.”

- **Aralarında nitelik farkı bulunan söz öbeklerinin ayrılmasında kullanılır.**

"Sözcükler isim, sıfat, zamir, zarf; edat, bağlaç, ünlem; fiil gibi gruplara ayrılabilir.

- **Öznenin diğer öğelerle karıştığı yerlerde kullanılır.**

“Küçük; eski bir eve girdi.”

cümlesinde giren “küçük”tür. Eğer virgül koysaydık bu sözcük evin sıfatı olarak da düşünülebilirdi.

İKİ NOKTA (:)

- **Bir cümlede açıklama yapılacaksa, açıklamaya başlamadan hemen önce iki nokta kullanılır.**

“Türkçe’de sözcük kökleri iki ana gruba ayrılır: İsim ve fiil.

- **Kavramlar tanımlanırken ya da açıklanırken kullanılır.**

İsim: Varlıkları, kavramları karşılayan sözcüklerdir.

- **Konuşma metinlerinde kullanılır.**

Ahmet: “Ne zaman geldiniz eve?” diye sordu.

ÜÇ NOKTA (...)

- **Benzer örneklerin sürdürülebileceğini göstermek için kullanılır.**

“Bahçede elma, portakal, ... daha birçok meyve ağacı vardı.”

- **Anlamca tamamlanmamış cümlelerin sonunda kullanılır.**

“Bir de istediğimi almamışsa....”

- **Söylenmek istenmeyen sözler yerine kullanılır.**

“Bu suçu ... işlemiş olabilir.”

- **Bir alıntının alınmayan yerleri yerine kullanılır.**

Ahmet Haşim “... sözden ziyade musikiye yakın ...” sözleriyle tanımlamıştır şiiri.

- **Sözün bir yerde kesildiğini anlatmak için kullanılır.**

- Niçin gelmedin?
- Benim ...
- Mazereti bırak da gerçeği söyle.

- **Yüklemi bulunmayan cümlelerin sonunda kullanılır.**

“Karşıda başı dumanlı dağlar ... Yan tarafta küçük bir dere ...”

SIRA NOKTALAR (.....)

- **Şiirde alınmayan dizelerin, yazıda alınmayan bölümlerin yerine kullanılır.**

Ne sitem ne korku yalnızlıktan

.....

Süslenmiş gemiler geçse açıktan

.....

dizelerindeki kafiyeleleri inceleyelim.

- **Konuşmalarda kişinin sustuğunu göstermek için kullanılır.**

- Neden geldin?
-
- Seni o mu çağırdı?

KISA ÇİZGİ (-)

- **Bir olayın başlangıç ve bitiş tarihleri arasında kullanılır.**

“Bu savaş 1939 - 1945 yılları arasında olmuştur.”

- **Birbiriyle ilgili ülke ya da kavram isimleri arasında kullanılır.**

“Türkiye - Suriye ilişkileri biraz gergin.”

“Devlette yasama - yürütme - yargı organları net olarak ayrılmalıdır.”

- **Cümle içindeki arasözlerin başında ve sonunda kullanılır.**

“Bu konuyu - sen de hatırlarsın - onunla konuşmuştuk.”

- **Cümle sonunda sözcük yarım kaldığında kullanılır.**

“Şiir konusunda onun da benimle aynı görüşte olduğunu duyunca çok sevindim.”

Eğer satır sonunda özel isim bitmiş ve ona ait olan ek diğer satıra düşmüşse, arada kısa çizgi değil kesme (') kullanılır.

“Sizinle geçen yıl bugün yine aynı şehirde Ankara’da karşılaşmıştık .”

- **Dilbilgisinde eklerin ve mastar halindeki fiillerin gösterilmesinde kullanılır.**

“Kitapçı” sözcüğü “-cı” yapım ekini almıştır.

“Çalışkan” sözcüğü “çalış-” fiilinden türemiştir.

- **Osmanlıca tamlamalarda kullanılır.**

“Servet-i Fünun edebiyatından sonra Fecr-i Ati topluluğu gelir.”

UZUN ÇİZGİ (—)

Konuşma metinlerinde, konuşmaların başında kullanılır.

– Sen de bizimle gelecek misin?

– Neden gelmeyeyim?

– Hiç, sordum sadece.

KESME İŞARETİ (')

- **Özel isimlere gelen çekim eklerinin ayrılmasında kullanılır.**

"Bu konuda bir de Ahmet'in fikrini alalım."

Eğer özel isim, yapım eki almışsa çekim ekleri kesmeyle ayrılmaz.

"Bu soruyu bir de İzmirli'lere soralım."

- **Sayılar ek getirilirken kullanılır.**

"Toplantı 10.45'te başlayacaktır."

- **Kısaltmalara ek geldiğinde kullanılır.**

"Sorun BM'de görüşülecekmiş."

- **İki sözcüğün kaynaştırılarak söylenmesi sırasında ses düşmesi olursa ya da şiirde vezin gereği ses düşmesi yapılmışsa kullanılır.**

"Acep bu yerde var m'ola

Şöyle garip bencileyin"

"Yine n'oldu da ağlıyorsun?"

- **Anlamca karışan sözcüklerin yazımında kullanılır.**

"Bu sorunun nasıl çözüleceğini bilmiyorum."

Cümleside altı çizili sözün "soru" mu yoksa "sorun" mu olduğu belli değil.

Bu karışıklığı kesmeyle giderebiliriz.

"Bu soru'nun nasıl çözüleceğini bilmiyorum."

cümlesinde sözcüğün "soru" olduğu açıklanmış olur.

SORU İŞARETİ (?)

- **Soru anlamı taşıyan cümlelerin sonunda kullanılır.**

"Sana bu haberi kim verdi?"

- **Sözcüğün karşıt anlamının ifade edilmek istendiği yerlerde kullanılır.**

“Burada ondan daha akıllı (?) biri var mı ki?”

- **Kesin olarak bilinmeyen tarihler yerine kullanılır.**

“Yunus Emre (? - ?) Tekke şiirinin kurucusudur.”

TIRNAK İŞARETİ (" ")

- **Cümle içinde başkasına ait sözlerde kullanılır.**

O bana: “Şimdi sizinle gelemem.” demişti.

- **Cümle içinde geçen kitap, dergi isimleri tırnak içine alınabilir.**

Bu derste “Aşk-ı Memnu” romanını inceledik.

Tırnak içindeki söze ek gelirse, tırnaktan sonra gelir ve kesme kullanılmaz.

Siz bir de Haşim’in “O Belde” sini okuyun.

- **Cümlede önemsenen, vurgulanmak istenen sözcükler tırnak içine alınabilir.**

Benim söylediklerim “vaad” değil “gerçek”tir.

- **Alıntılar tırnak içine alınarak verilir.**

Yunus’un “Bana seni gerek seni” dizesi, amacını ortaya koyar.

Tırnak içindeki cümlelerin içinde bir tırnak daha kullanmak gerekirse bu kez tekli tırnak (` `) kullanılır.

“Haşim, şiirin yorumu açık olmasını ister ve daima ‘Şiir her okuyanda ayrı duygular uyandırmalıdır.’ der.”

PARANTEZ (AYRAÇ) İŞARETİ (())

- **Cümle içinde bir sözcüğün eş anlamlısı verilirse kullanılır.**

“Bu dizede teşhis (kişileştirme) yapılmış.”

- **Cümledeki herhangi bir sözcüğün açıklanması durumunda kullanılır.**

“Kıbrıs konusunda iki ülke (Türkiye ve Yunanistan) hiçbir zaman anlaşamaz.”

- **Cümle içinde kullanılan tarihler ya da bir sözcüğün anlamıyla ilgili noktalamalar parantez içine alınır.**

“Bu öğretim yılında (1993 - 1994), devlet yine gelişmiş (?) eğitim sistemleri deneyecekmiş.”

- **Yabancı sözcüklerin okunuşu parantez içinde gösterilir.**

“Bacon (Beykın) ünlü bir deneme yazarıdır.”

- **Tiyatro metinlerinde hareketleri anlatan bölümler parantez içine alınır.**

“Kadın (başını öne eğerek): “Bilmiyorum.” dedi.

ÜNLEM İŞARETİ (!)

- **Ünlem cümlelerinin sonunda kullanılır.**

“Hey, bana baksana sen!”

“Yandım!”

“Aman Allah’ım!”

- Bir sözün yanında parantez içinde ünlem işareti bulunuyorsa, o söze inanılmadığını gösterir.
- “Ne kadar nazik (!) biri olduğunu göreceksin.”